

SKUP 2000 – 35

- Prosjekt: Oljepengenes virkning på samfunnet.....
- Medarbeider: Elisabeth Lund, Terje Aurdal, Tore Årdal, Ivar Hippe
- Publikasjon: Økonomisk Rapport
- Publisert: 1999/2000/2001
- Medium: Økonomisk tidsskrift
- Tema: Samfunn, politikk og forvaltning

SKUP-KONKURRANSE

METODERAPPORT, OLJEPENGER

1) Følgende journalister har jobbet med det innsendte bidraget: **Elisabeth Lund, Terje Aurdal, Tore Årdal og Ivar Hippe.**

2) Prosjektittel: "**Oljepengenes virkninger på samfunnet og mulig bruk av dem innen- og utenlands**".

3) Publiseringsliste:

ØR 17/99: "Kjøp en Kanariøy", 10 sider reportasje/bakgrunn + hovedleder.

ØR 18/99: "Bekymret Aftenposten".

ØR 19/99: Hovedleder

ØR 10/00: Hovedleder

ØR 14/00: "Fornyelse av offentlig sektor", intervju med statsminister Jens Stoltenberg om oljepengene og offentlig sektor + hovedleder

ØR 15/00: "-Gi meg oljepengene", intervju med Rema-eier Odd Reitan+ hovedleder.

ØR 17/00: "Den rådyre helsejakten", reportasje om et svekket arbeidsmarked + hovedleder.

ØR 18/00: "VGs fattig-Norge" + minileder.

ØR 19/00: Minileder.

ØR 21/00: Minileder.

ØR 22/00: "Høyre "skjøter på" økonomien" + "Vi bruker ikke en oljekrone", intervju med forskningsdirektør Ådne Cappelen i Statistisk Sentralbyrå.

ØR 1/01: Minileder.

4) Økonomisk Rapport, Møllergt. 8, Postboks 1161, 0107 Oslo. Tlf 22404100.

5) Kontaktperson: Ivar Hippe, Gaupefaret 8, 0773 Oslo. p:22490583. j:22404110.

6) **Redegjørelse for arbeidet:**

a) 1999 var året da oljeprisen igjen gikk raskt oppover og pengene strømmet inn i statskassen. ØR-redaksjonen mente det var viktig å gripe fatt i følgende paradoks: Den norske staten ble stadig rikere, men samtidig var det nærmest en monolittiske blokk av politikere, finansdepartemente, forskere, toneangivende økonomer og sentrale institusjoner (Norges Bank, Statistisk Sentralbyrå etc.) som avskrev bruk av oljepengene. De påberopte årsakene var: 1) Bruk av oljepengene ville skape inflasjon. 2) Oljeformuen til tross, så er ikke den norske staten spesielt rik. Med bevissthet om at vi sto i fare for å drive kampanjejournalistikk, valgte vi likevel å satse sterkt på dette av følgende grunn: En av medias viktigste oppgaver er å stille særlig kritiske spørsmål når enighet er så sterk at ethvert forsøk på debatt blir avvist. I dette tilfellet dreier det seg også om et spørsmål som man med god dekning kan kalle "det viktigste i dagens Norge".

Det må understrekes at vi ikke mener å vite hva som er riktig når det gjelder hvor mye eller på hvilke måter oljepengene eventuelt skal brukes. Det har vært debatten, vi har vært ute etter og bare det, selv om vi startet med en provokasjon: "Kjøp en Kanariøy".

b) Innledende problemstilling: "Det finnes flere måter å bruke den norske statsformuen på uten at inflasjonen øker sterkt. Det finnes en handlefrihet som regjeringen (sentrumskoalisjonen) ikke erkjenner fordi finansdepartementet enten ikke kan eller vil skape grunnlaget for en slik erkjennelse".

c) Problemstillingen ble ikke endret direkte, men vi fant det nødvendig å starte med en beskrivelse av at den norske staten allerede før oljekronene begynte å strømme inn, faktisk var rikere enn de fleste andre nasjonalstater det er naturlig å sammenlikne seg med. I tillegg ble det under hele arbeidet lagt vekt på å kritisere fremstillingen i offentlige publikasjoner (eks. statsbudsjettforlagene) og andre medier som "kjøpte" bildet av den norske staten som fattig i henhold til fremskrivninger av utviklingen frem til 2030, bl.a ved å minne om pessimistiske anslag for økonomisk vekst, oljepris, befolkningstilgang, avkastning på oljefondet etc.

Grunnen til at vi la stor vekt på å få frem den norske statens reele rikdom, var å motbevise de stadig påstandene om at en svekking av budsjettbalansen ville føre til at dagens levende ville bruke å formuen til fremtidige generasjoner, så å si leve på bekostning av de påfølgende slekter. Her viser vi for øvrig til uttalelser fra de siste tre statsministrene (Jagland, Bondevik, Stoltenberg), som alle har gjentatt dette mange ganger, i tillegg til lederne for alle ungdomspartiene (forbehold Frpu).

Vi valgte derfor å starte med å beregne statens reele formue.

d) Det var ingen personer i posisjon eller med stor innflytelse som ville gå inn for å gjøre noe med det stadig stigende oljefondet. Debatten var avblåst før den skulle begynne! Dette var utgangspunktet.

Arbeidet ble gjort på løpende basis, og ble i ulike perioder prioritert opp og ned. Viktighetsgraden ble avgjort av tilgang på informasjon fra ytre kilder, egen jobbing med tilgjengelig materiale og datoer for offentlige publikasjoner som stats- og nasjonalbudsjett, forskningsrapporter osv.

Når det gjaldt beregningen av den reele statsformuen, hadde Bankforeningen gjort noen anslag ved å beregne markedsverdien på statsselskapene, som i nasjonalbudsjettet var oppført til bokført verdi. Ut over dette var det gjort lite eller ingen ting for å beskrive den økende rikdommen/handlefriheten og knapt noe for å drøfte hvordan Norge kunne anvende den økende formuen. "Verdensbildet" var tuftet på følgende ide: Oljerikdommen dreide seg om en omplassering fra havbunnen til finansielle aktiva i utlandet, et slags ekstra pensjonsfond som kanskje kunne brukes i fremtiden.

Det var ingen (så vidt meg bekjent) som mente at Norge hadde mulighet til 1) bruke mer penger i utlandet eller 2) som ville bruke mer innenlands. Men her skal det understrekes at Fremskrittspartiets formann Carl I. Hagen relativt kort tid etter det første oppslaget (Kjøp en Kanariøy!), nettopp tok til orde for å bruke penger i utlandet (2-4 uker).

Her var det altså umulig å få kilder til å stå frem i begynnelsen, men desto viktigere å drøfte disse tingene uten å sitere. Det ble gjort med sentrale politikere og toneangivende økonomer. Disse samtalene avklarte av det ikke var noen økonomisk

teori som kunne gi sannheten om verken bruk av mer penger eller en konstruksjon som dagens oljefond.

Andre kilder: Offentlige publikasjoner som Langtidsprogrammet (1998-2001), Fakta og Analyser -96, statsbudsjett, nasjonalbudsjett og revidert budsjett for de fleste av 90-åene og 2000/2001. Beregninger av generasjonsregnskapet.

Gjennom hele første halvdel av år 2000 var situasjonen nærmest uendret, men allerede den påfølgende høsten tok flere andre medier opp den samme debatten (Dagbladet, Aftenposten og Dagens Næringsliv). Særlig ble det reist kritikk mot finansdepartementets rolle i debatten om oljepengene, bl.a av professor Erling Steigum, som kan sies å ha vært en far til generasjonsregnskapet.

Rundt årsskiftet 00/01 inviterte regjeringen Stoltenberg til samråd om bruken av oljepengene. Debatten er nå reele og den er i full gang.

7) Dette har vært et løpende arbeid (som naturligvis også fortsetter) det er vanskelig å skille skarpt ut fra redaksjonens satsinger. Vi kan bare konstatere at vi har bruk store ressurser på dette.

8) Lederen i nr.2/00, som stilte spørsmål ved hele ideen som ligger til grunn for oljefondet, ble møtt med hoderysting av sentrale personer i Norges Bank (som altså forvalter dette fondet).

9) Oslo, 19.januar 2001

Ivar Hippe